ಪ್ರೊ॥ ಸಿ ವ್ಹಿ. ಮಠದ *

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ

ಮರಾಠರು ಈ ಭಾಗದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಆಳಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೇಸಾಯಿಯುವರು, ಜಮೀನುದಾರರು, ಬಿಜಾಪುರ ಅದಿಲಶಾಹಿಯ ಹಿಡಿತಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟು ಅವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಲಾಭ ಪಡೆದವರಾಗಿದ್ದರು. ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೬೨೫ರಲ್ಲಿ ಶಹಜಿಯು ಬಿಜಾಪುರ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಅದಿಲಶಾಹಿಯ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸೇವೆಗೆ ಸೇರಿದನು. ಇದರ ಲಾಭ ಪಡದು ಅನೇಕ ಮರಾಠರು ಬಿಜಾಪುರ ಅರಸು ಮನೆತನದ ಸೈನಿಕ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡರು, ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಬಿಜಾಪುರ ಅದಿಲ್‌ಶಾಹಿ ಮನೆತನ ಪತನವಾದಾಗ ಮೋಘಲ ಬಾದಶಹನು ಈ ಭಾಗದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ಘೋಷಿಸಿದನು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಮರಾಠರು ಸ್ಥಾನಿಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಸ್ಥಾನಿಕ ದೇಸಾಯರು ಮರಾಠರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿದ್ದರು. ೧೭೬೧ರ ಮೂರನೆಯ ಪಾಣಿಪತ್‌ನ ಯುದ್ಧದಿಂದಾಗಿ ಮರಾಠರ ಪ್ರಭಾವ ಕುಸಿಯಿತು. ಇದರ ಲಾಭ ಪಡೆದು ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಭಾವಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಉತ್ತರ ಭಾಗದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಹೆಣಗಿದನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸು ಕೂಡ ಸಾಧಿಸಿದನು. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಲಾಭ ಪಡೆದು ಇಂಗ್ಲೀಷರೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಲು ಹೆಣಗಿದರು. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಲಾಭ ಪಡೆದು ಸ್ಥಾನಿಕ ಆಡಳಿತಗಾರರಾದ ಕಿತ್ತೂರು, ತೊರಗಲ್, ಬೆಳವಡಿ, ಸಿರಿಸಂಗಿ, ವಂಟಮುರಿ ದೇಸಾಯರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಸಲ ದೊಡ್ಡ ಶಕ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಚಿಕ್ಕ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಸಹಾಯ ಕೂಡ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಿಕ ದೇಸಾಯರ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯಲು ಪೈಪೋಟಿ ನಡೆಸಿದ ಮೊದಲ ಶಕ್ತಿಗಳೆಂದರೆ ಮೊಘಲರು ಹಾಗೂ ಬಿಜಾಪುರ ಆದಿಲಶಾಹಿಗಳು. ನಂತರ ಮೊಘಲರು, ಮರಾಠರು ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಮರಾಠರು ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರಿನ ಹೈದರಅಲಿ ಹಾಗೂ ಟೀಪು ಸುಲ್ತಾನ.

ಮೂಲಾಧಾರಗಳು: ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅದಿಲಶಾಹಿಗಳ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣ ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಅನೇಕ ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಮೊಘಲರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಮರಾಠರ ಹಾಗೂ ಪೇಶ್ವೆಯರ ಕಾಲದ ಅನೇಕ ದಾಖಲೆಗಳು ನಮಗೆ ವಿವಿಧೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ಥಾನಿಕ ದೇಸಾಯರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅನೇಕ ಆಧಾರ ಸಾಮಗ್ರಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಬೆಳಗಾವಿ ಹಾಗೂ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ಆಧಾರಗಳು ಪುಣೆ ಪತ್ರಾಗಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾದಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ರಾಯಲ್ ಎಸಿಯಾಟಿಕ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಮುಂಬೈ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿ ಪತ್ರಾಗಾರದಲ್ಲೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇಂಗ್ಲೀಷ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಾನಿಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯು ಮೋಡಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ

* ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್, ಹುಕ್ಕೇರಿ ಮಠದ ಮಹಿಳಾ ಕಾಲೇಜು, ಹಾವೇರಿ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ

ವಿಪುಲವಾದ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯತ್ತದೆ. ಈ ಭಾಗದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ನಮೂದಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದರೆ ''ಮಾರಾಠ ಕ್ರಾನಿಕಲ್ಸ್'' ಅಥವಾ 'ಬಖೈರು'ಗಳು. ಪುಣೆಯ ಡೆಕ್ಕನ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪತ್ರಾಗಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪುಣೆ ಹಾಗೂ ಕೊಲ್ಹಾಪೂರ ಪತ್ರಾಗಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ದಾಖಲೆಗೆಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಸ್ಟೊಕ್ಸ್ ಬರೆದ ''ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಬೆಳಗಾಂ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್'' ೧೮೭೦ ಈ ಗ್ರಂಥ ಕೂಡ ಈ ಭಾಗದ ವಿಶೇಷ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುವುದು. ಬೆಳಗಾಂವ ಗ್ಯಾಜೆಟ್ಟಿಯರ್ ಕೂಡಾ ಈ ಭಾಗದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಡಾ|| ಆರ್.ಡಿ ಚೌಕ್ಸೆಯವರ Economic History of Northern Karnataka ಕೂಡ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

ನೆಲ ಹಾಗೂ ಜನ: ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗ ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆ ಬೀಳುವುದು. ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ಯೋಗ ಒಕ್ಕಲುತನ. ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದ ಅರಣ್ಯಗಳಿವೆ. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾ, ಮಲಪ್ರಭಾ, ಘಟಪ್ರಭಾ, ಮಾರ್ಕಂಡೆಯ ಮುಂತಾದ ನದಿಗಳು ಹರಿದಿವೆ. ಆ ಕಾಲದ ಮುಖ್ಯ ರಸ್ತೆ ಮಿರಜದಿಂದ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ, ಗೋಕಾಕ, ಸವದತ್ತಿ ಬೈಲಹೊಂಗಲ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿವರೆಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರವಾಸಿಗಳು ಗೋವೆಯಿಂದ ಖಾನಾಪುರ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಶಹಪುರ, ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಬಂದು ನಂತರ ಕಲಾದಗಿ ಮುಖಾಂತರ ಬಾಗಲಕೊಟ್ಟೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿಯ ಹವೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ. ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತಂಪು ಹವೆ ಇರುವದರಿಂದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ''ಬಡವರ ಮಹಾಬಳೇಶ್ವರ'' ಎಂದೂ ಕರೆಯುವುದುಂಟು.

ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸ: ಬಿಜಾಪುರ ಅದಿಲಶಾಹಿ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಭಾಗದ ಹುಕ್ಕೇರಿಯನ್ನು ಐನ ಉಲ್ ಮುಲ್ಕ್ ಗಿಲಾನಿ ಎಂಬುವವನು ೪೩ ವರ್ಷ ಆಳಿದನು (೧೫೦೩ ರಿಂದ ೧೫೪೬). ಬೆಳಗಾವಿಯನ್ನು ಅಸದಖಾನನು ೩೮ ವರ್ಷ (೧೫೧೧-೧೫೪೯)ಗಳ ಕಾಲ ಆಳಿದನು. ಅದೇ ರೀತ ಖಾನಾಪುರ, ರಾಯಭಾಗ, ತೊರಗಲ್‌ಗಳೂ ಕೂಡ ಅದಿಲ್ ಶಾಹಿಯ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಂದಲೇ ಆಳಲ್ಪಟ್ಟವು. ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲೆ ಬಹಮನಿ ಮನೆತನದ ಅವಸಾನವನ್ನು ಕಂಡಿತು. ನಂತರ ಮರಾಠರ ಹಾಗೂ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಏಳಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಮರಾಠರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮರಾಠರ ಅಧಿಕಾರ ಯಾವದೇ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಶಾಂತಿಯುತವಾಗಿ ಪೇಶ್ವೆಯರಿಗೆ ಹಸ್ತಾಂತರಗೊಂಡಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕೂಡ ಮರಾಠ ಹಾಗೂ ಪೇಶ್ವೆಯರ ಸಂಬಂಧ ಉತ್ತಮವಾಗಿರಬೇಕಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ಈರ್ವರಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಹಾಗೂ ಶಾಂತಿ ಸೌಹಾರ್ದತೆ ಹೆಚ್ಚುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಿತು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಛತ್ರಪತಿ ಶಾಹು ಅನೇಕ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ವಾತಾವರಣ ಕಲುಷಿತಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಲಾಭ ಪಡೆದು ಜಾಣರಾದ ಪೇಶ್ವೆಯರು ರಾಜಕೀಯ ಚುಕ್ಕಾಣಿ ಹಿಡಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ಶಾಹುವಿನಿಂದ ಪೇಶ್ವೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವೇನೂ ಹಸ್ತಾಂತರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಉತ್ತಮ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಿತು. ಯುದ್ಧಕಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದ ಮರಾಠರು. ಜಾಣರಾದ ಮಹತ್ವಾಂಕ್ಷಿಗಳಾದ ಹಾಗೂ ಮುಂಧೋರಣೆಯವರಾದ ಪೇಶ್ವೆಯರಿಗೆ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದರು. ಪೇಶ್ವೆ ಶಾಹುವಿನಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳದೆ ಅವನ ಸರಿಸಮಾನವಾಗಿ ನಿಂತು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ, ಉಳಿದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ತಾವು ಮೇಲೆಂಬ ಭಾವನೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಪೇಶ್ವೆ ಅಧಿಕಾರದ ಸೂತ್ರ ಹಿಡಿದರೂ ಛತ್ರ ಪತಿಯಿಂದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆ ಹಾಗೂ ಮರಾಠರು ವಿರೋಧಿಗಳಾಗದೆ ಸಹಕಾರದಿಂದಲೇ ಮರಾಠಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಒಡೆಯರಾಗಲು ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಅಂತೆಯೇ ಪೇಶ್ವೆಯ ಆಡಳಿತದಿಂದಾಗಿ ಈ ಭಾಗದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನ: ಈ ಭಾಗದ ಜನ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರಾಗಿದ್ದರು, ಹೆಚ್ಚಿನ ಜಮಿನು ಜಮೀನುದಾರರ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಭೂ ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುವವನು ರೈತನಾದರೂ ಜಮೀನುದಾರರೇ ಭೂ ಒಡೆಯನ ರಾಗಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ತಮ್ಮ ಒಡೆಯನ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೆ ಅವನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕನಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಉದ್ಯೋಗ ಬೆಳವಣಗೆಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಕೆಲವು ಗುಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಾದ ನೇಕಾರಿಕೆ, ಕುಂಬಾರಿಕೆ, ಬಡಗಿತನ,

ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಇತ್ತು. ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹತ್ತಿರದ ಶಹಪುರ ಉತ್ತಮ ವ್ಯಾಪಾರೀ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಪೇಶ್ವೆಯರು ಇಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನೇ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಹೊಂದಿದ ಜಮಖಂಡಿ, ಮುಧೋಳ, ರಬಕವಿ, ಬನಹಟ್ಟಿ ಮುಂತಾದ ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಸೀರೆಗಳು, ಕುಬುಸದ ಖಣಗಳು ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂತೆಯೇ ಇಂದಿಗೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಗದ ಸೀರೆ ಖಣಗಳು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆ. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಉತ್ತೇಜನ ಕಾರಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನ : ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಕೆಲವು ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಮುಖಂಡರ ಹೆಸರುಗಳೇ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿವೆ. ಖಾನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಖಾನ ಬಹಾದ್ದೂರಿನಿಂದಲೇ ಖಾನಾಪುರ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಮುಗಟಖಾನ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಇಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಮುಗುಟ ಖಾನನಿಂದಲೇ ಆ ಹೆಸರು ಬಂದುದಾಗಿದೆ. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಅಸದಖಾನನಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಮುಸ್ತಫಾನಿಂದ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಮುಸ್ತಾಫಾಬಾದ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು ನಂತರ ಮೊಘಲರ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಔರಂಗ ಜೇಬನ ಎರಡನೆಯ ಮಗ ಆಜಂ ಇಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ. ಅಂತೆಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಆಜಂನಗರ ಎಂದು ಕರೆದ. ಅಂತೆಯೇ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಪ್ರಭಾವ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಸೀದಿಗಳು ಹಾಗೂ ದರ್ಗಾಗಳು ರಚನೆಯಾದವು, ಇವುಗಳಿಗೆ ಬರಿ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗಷ್ಟೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ ಹಿಂದೂಗಳೂ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುಕ್ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ೧೫೮೫ರಲ್ಲಿ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ ಸರದಾರರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ನೀರಿನ ಕಾರಂಜಿಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇವೆ. ಈ ಕಾರಂಜಿಗಳಿಂದ ಹುಕ್ಕೇರಿ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲಿನ ಊರುಗಳಿಗೆ ನೀರಿನ ಸರಬರಾಜು ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅನೇಕ ಮಸೀದಿ ಹಾಗೂ ದರ್ಗಾಗಳು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟವು ಆಸದಖಾನನ ದರ್ಗಾ ಇಂದಿಗೂ ನೋಡಬಹುದು. ಬೆಳಗಾವಿ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿಯ ಬಹದೂರಶಾವಲಿ ದರ್ಗಾ, ಕೋತವಾಲಗಲ್ಲಿಯ ಕುವಾಲ ಶಾವಲಿದರ್ಗಾ, ಭೇಂಡಿಬಝಾರದಲ್ಲಿಯ ಬಾಶಿಬನ್ ಶಾವಲಿದರ್ಗಾ ಹಾಗೂ ದರ್ಬಾರಗಲ್ಲಿಯ ಜಾಮಿ ಮಸಜಿದ್, ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿಯ ಸಾಫಾ ಮಸಜಿದ್ ಇಂದಿಗೂ ನೋಡಬಹುದು.

ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಕಾಲದ ಫಕೀರರು, ಖಾಜಿಗಳು, ಪೀರರು ಕಾಲಾನಂತರ ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದಿ ಫಕೀರೇಶ, ಫಕೀರಪ್ಪ, ಪೀರಪ್ಪ, ಪೀರಾಜಿಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಗೊಂಡರು.

ಅದೇ ರೀತಿ ಪೇಶ್ವೆಯರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ವೀರಪ್ಪ ವೀರೋಜಿ, ಆದುದನ್ನೂ ಬಸವಂತಪ್ಪ ಬಸವಂತ ಆದುದನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಕನ್ನಡ, ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳೆರಡಲ್ಲಿಯೂ, ಅಕ್ಕ, ತಾಯಿ, ಅಣ್ಣಾ ಉಪಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತಲೆಗೆ ಸುತ್ತುವ ಪೇಟಾ ಕೂಡಾ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಟ್ಕ, ರುಮಾಲ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಪ್ರಭಾವ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಲೋಕನಾಟ್ಯ,ತಮಶಾ, ಸಾಂಗತ್ಯ ಹಾಗೂ ಗೊಂದಲಿಗರ ಹಾಡುಗಳು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾದವು. ಅದೇ ರೀತಿ ಕೆಲವು ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ, ಗಣೇಶೋತ್ಸವ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈಗ ಬಹಳ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಸಂಕಷ್ಟಿ ಆಚರಣೆ. ಸಂಪತ್ ಶುಕ್ರವಾರದ ಆಚರಣೆ ಕೂಡ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿಜಯೀ ರಾಜನೂ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದಾನೆ, ಅಂತೆಯೇ ಈ ನಾಡು ಜೈನರ ಬಸದಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ, ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳಿವೆ, ಮಸೀದೆಗಳಿವೆ, ಚರ್ಚುಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆ ಜೈನ ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮರಾಠ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಆಳಿಕೆಗೊಳಪಟ್ಟ. ಈ ನಾಡು ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ದಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ತಿರುಳನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.